

Služebnost cesty jízdne (*servitus itineris*) je služebnost, s níž je spojeno právo s jedním neb více potahy na cizím pozemku jezdit (§ 492 o. o. z.). Služebnost tato zahrnuje tudíž též právo na cizím pozemku chodit, na koni (neb jiném zvířeti) jezdit neb se od lidí dáti nositi. § 493 o. o. z. zakazuje však služebnost cesty jízdne rozšířiti na právo dobytek přes cizí pozemek hnáti. Konečně smí jen oprávněný obsah služebnosti vykonávati, vykonávání služebnosti osobami třetími je vyloučeno, poněvadž nesmí býti služebnost dále rozšířena. V souhlase s tím konstatuje rozh. ze dne 5. října 1881 č. 11335 sb. 8516, že jen služebnost stezky, nikoliv služebnost cesty jízdne, zahrnuje vykonávání služebnosti osobami třetími, naproti tomu je však ten, komu přísluší služebnost cesty jízdne oprávněn povoz dle svého uvážení obtížiti. Změna obtížení uchylující se od posavadního výkonu služebnosti cesty jízdne není rozšiřováním práva služebnosti (rozh. ze dne 6. února 1872 č. 545 sb. 4468).

Služebnosti.

I. Pojem.

Každý závazek od osoby na se vzatý jest více nebo méně rozsáhlým obmezením její svobodné vůle směřující k nějakému zmenšení jmění. Od obmezení tohoto druhu, která směřují k činění nebo konání, jest lišiti taková, která moc osoby tou měrou zmenšují, že se tato některého oprávnění nebo několika jich ve prospěch jiné osoby úplně vzdává. I záležitosti tato oprávnění v tom, že neukládají osobě činění nebo konání nějaké, nýbrž naopak nějaké opomenutí. V této příčině lze pouze vlastnické právo obmeziti a ježto právo vlastnické zahrnuje v sobě oprávnění dvojího druhu, jsou také podle toho dva druhy obmezení. Pojímáť v sobě vlastnictví předně absolutní právo s podstatou i užitky věci dle vůle své vládnosti, za druhé absolutní právo každého jiného z toho vyloučiti; i mohou podle toho obmezení, postihnou-li jednu nebo druhou stránku, býti dvojího druhu: buďsi vzdá se vlastník ve prospěch druhé osoby práva ať s podstatou ať s užitky věci nakládati, jsa nucen pak snášeti vsáhání stejného obsahu druhou osobou do své vlastnické sféry, aniž jí může v tomto vsáhání brániti; nebo zaváže se vlastník, že opomene ve prospěch druhé osoby vykonávati některé oprávnění, vzdávaje se v té příčině volné dispozice se svou věcí. V prvním případě oprávnění vlastnicko vyloupne se takřka z obsahu práva vlastnického, aby se stalo předmětem samostatného práva, pročez máme tu formálně převod oprávnění vlastnického, v druhém případě jest tu pouze opomenuté vykonávání vlastnického oprávnění. Z toho jest vidno, že obmezení prvního způsobu čerpají svůj obsah z vlastnického práva, majíce jako toto stejný obsah, takže jest právě tolik obmezení vlastnictví, kolik jest hospodářských, prospěchu jiných osob sloužících, vlastnických oprávnění. Těmito obmezeními možno obsah vlastnického práva dokonce tou měrou ztenčiti, že vlastnické právo nemajíc pražádného obsahu, zachová si jediné abstraktní moc nad věcí. Taková obmezení jeví se právy na cizí věci a pokud vznikají nikoli převodem oprávnění vlastníkovu příslušejících, nýbrž novým zřízením jich, různí se od podobných práv, jež vznikají z poměrův obligacních. Obmezení vlastnického práva, která jakožto práva na cizí věci jako nová se zřizují, podrobují v jistých příčinách věc přímo panství oprávněného, na základě jehož tento může beze všeho přičinění vlastníkovu vykonávati své oprávnění v rámci svého práva na věci dle své vůle a

každého vyloučiti z rušení tohoto výkonu. Tím nabývá toto právo povahy práva věcného a takové obmezení, majíc podstatu věcného práva, zove se služebností, na rozdíl od podobných práv rázu obligačního, jež nejeví se obmezením vlastnického práva, nýbrž převodem práv vlastníkovi náležejících. Služebnost jest tedy věcným právem k cizí věci, kteréž buďto oprávnňuje osobu, aby cizí věci v jistém směru užívala pro sebe, takže vlastník jest tudíž povinen užívání věci snášeti, anebo oprávnňuje k tomu, aby se užívání věci v jistém směru vlastníkovi zapovědělo, takže tento jest povinen zanechatí užívání věci v tomto směru. Jako při každém právu, tak i zde stojí naproti právu služebnosti povinnost služebnosti a tato povinnost jest, jak vidno, dvojího druhu, záležejíc buďsi ve snášení neb opomenutí. Podle tohoto obsahu záležití služebnosti prvního druhu v pozitivním právu užívati cizí věci, pročež se nazývají také pozitivními služebnostmi neboli užívacími právy, kdežto služebnosti poslednějšího způsobu záležití v právu zakázati vlastníkovi věci výkon oprávnění jemu jinak příslušejícího, pročež se také jmenují z pravidla zapovídacími právy. Ve všech případech jeví se hmotná věc, ať movitá ať nemovitá, zavázanou, takže každý dočasný držitel její jest zavázanou osobou.

II. Druhy služebností.

Slouží li věc prospěchu určité osoby, ať fysické, ať právnické či na prospěch určitého pozemku, ať k hospodářství ať k jinému účelu určeného, rozeznávají se:

1. osobní služebnosti od služebností pozemkových. Pozemek oprávněný slove v poměru k pozemku služebností stíženému (služebnímu), panujícím pozemkem. Není to však pouhý poměr odvislosti, v němž ocitl se jeden pozemek ku druhému, nýbrž skutečný hospodářský poměr služební, ježto služební pozemek obmezením vlastního práva vlastnického skytá pozemku panujícímu výhodu, která by vlastníkovi jinak nepřináležela. Sféra moci panujícího pozemku rozšiřuje se tím přes hranice vlastních oprávnění vlastnických a to v téže míře, ve které při panujícím pozemku jest zúžena, takže rozšíření práva na straně jedné jest v rovnováze s obmezením práva na druhé straně. Přes to však nemá hospodářská výhoda, již získává panující pozemek, rovnati se nevýhodě, již služební pozemek doznává; můžeť naopak na jedné straně býti výhoda, aniž by tím služebnímu pozemku vzcházela nevýhoda, jak tomu též při nejobyčejnějších služebnostech skutečně jest. Tak jest služebnost vozové cesty ve prospěch pozemku, k němuž není příjezdu, zajisté velice výhodna panujícímu pozemku a přes to nemusí toto břímě býti hodnotě služebního pozemku ani dost málo na újmu. Hodnota obyčejně jen při těch služebnostech klesne, kde služebnost vylučuje zúplna nebo z části vlastnické právo, jako na př. při právech: pásti dobytek, káceti dříví, lámati kámen, kde užitek oprávněného přímo v niveč uvádí užítky vlastníkovy. Každá služebnost následkem poskytovaných výhod utváří hodnotu pozemků stoupající resp. klesající, ježto oprávněný se obohacuje, maje hodnotu statku zvýšenou, kdežto hodnota služebního pozemku jest snížena. Toť důvodem, proč služebnost nezapisuje se knihovně toliko na listu závad služebního pozemku, nýbrž i na listu statkové podstaty pozemku panujícího. Otázka odhadu služebnosti závisí na jejím obsahu. Osobní služebnosti jsouce omezeny jistým časem, na př. doživotní dobou oprávněného, jsou právy pomíjejícími. Na rozdíl od nich jsou služebnosti pozemkové — nehledě k t. zv. ne-

pravidelným — potud nepominutelnými, pokud panující nebo služební pozemek nezanikne. Jiný rozdíl spočívá v tom, že jsou osobní služebnosti výlučnými právy užívacími čili služebnostmi pozitivními, kdežto služebnosti pozemkové mohou záležeti jak v užívání tak i v opomíjení něčeho. Jak osobní tak i pozemkové služebnosti jsou nezcizitelné. Avšak výkon práva při služebnostech osobních lze postoupiti, není-li právo samo výhradně na osobu oprávněného vázáno, jak tomu jest při služebnosti bytu nebo při právu užívání, kdežto požívání nevyklučuje vykonávání práva osobou jinou.

2. Podle toho, slouží-li služebnosti pozemkové pozemku hospodářskému nebo domu jako panujícímu, dělí se na služebnosti polní nebo domovní. Řada služebností pozemkových jest nekonečna, řídí se hospodářskými potřebami. Proto nevyčítá o. o. z. služebnosti ty plným počtem, nýbrž jenom nejobyčejnější vytýká. Jako obyčejné služebnosti domovní se uvádějí:

- a) právo, tíži stavení svého na cizí stavení položit;
- b) trám neb krokev do cizí stěny vložit;
- c) okno v cizí stěně zřídit, buď pro světlo nebo pro vyhlídku;
- d) střechu nebo vikýř nad sousedovou vrstvou vzduchu stavět;
- e) kouř komínem sousedovým hnáti;
- f) okap se střechy na cizí pozemek svádět;
- g) věci tekuté na pozemek sousedův liti anebo po něm svádět.

Všecky tyto služebnosti mají společný znak ten, že držitel služebního pozemku sousedního musí snášeti výkon nějakého oprávnění, pročez jsou to práva užívací nebo přisvědčovací (affirmativní) služebnosti. Naproti tomu negativní služebnosti, záležející v povinnosti ve prospěch sousedního domu něčeho opomenouti, co by držitel služebního pozemku jinak činiti mohl, jsou tyto:

- a) služebnost domu svého nezvyšovati;
- b) nesnižovati ho;
- c) stavení panujícímu ani světla ani vzduchu;
- d) ani vyhlídky neodjímati.
- e) okapy se střechy domu svého neodváděti s pozemku souseda, jemuž ke svlažování zahrady aneb k naplňování cisterny neb jinak může býti užitečný.

Obyčejné služebnosti polní jsou:

- a) právo na cizím pozemku stezku, průhon neb cestou jízdnou míti;
- b) vodu vážit, dobytek napájeti, vodu odváděti a přiváděti;
- c) dobytek hlídati a pásti;
- d) dříví káceti, na suché větve a roždí choditi, žaludy sbírat, listí hrabat;
- e) honiti, ryby loviti, čižbu provozovati;
- f) kámen lámati, písek kopati, vápno páli.

Všeobecné znaky, dle nichž řadí se služebnosti do jistých kategorií, jsou: služebnosti jsou buďto trvalé následkem stavu trvale s nimi spojeného anebo záležejí pouze v přerušovaném vykonávání, takže v době, kdy se nevykonávají, poměr služebnosti neexistuje; podle toho rozeznávají se trvalé a přerušované služebnosti. K prvním náležejí na př. právo tíhu svého stavení na cizí vložit, trám do cizí stěny vetknouti, střechu anebo vikýř nad sousedovou vrstvou vzduchu stavět; ke druhým téměř

všechny plní služebnosti, jež tudíž jen v okamžiku skutečného výkonu způsobují stav služebnosti. Právě proto, že způsobují jistý trvalý stav, jsou trvalé služebnosti vždy viditelné, kdežto jiné země, t. j. na první pohled, nelze spatřiti. Tento moment vede k dělení služebností.

4. Služebnosti zjevné a skryté. Rozdělení toto nemá právníckého významu, ježto pro všechny služebnosti, ať se jmenují tak neb onak, platí stejné zásady, rozeznávání těchto kategorií jest pouze potud důležité, pokud nastane pro tuto vlastnost služebnosti nějaký účinek. Takový účinek jeví se obzvláště, jde-li o vydržení nebo promlčení. Při trvalých služebnostech jest důkaz třicetiletého výkonu mnohem jednodušší, než při přerušovaných služebnostech, protože vyjma počátek a konec služebnostního stavu není potřeba dalšího důkazu, čemuž tak není při ostatních, při nichž vedle toho i výkon po celou dobu 30 let prokázati jest. Naproti tomu při služebnostech zjevných nastane promlčení mnohem řidčeji, nežli při skrytých. Jak známo, může ten, kdo vydržel právo, žádati vůči posavadnímu vlastníkovi za uznání toho práva a za vklad jeho; přejde-li však služební věc v držbu jiného vlastníka dříve, než oprávněný vydržené právo dal zapsati, nelze vydržení práva k platnosti přivésti vůči vlastníkovi a k jeho újmě, nabude-li vlastnictví, důvěřuje ve veřejnou knihu (§ 1500 o. o. z.), vyjímajíc ten případ že by vlastník o existenci služebnosti skutečně věděl, takže tedy vědomost o existenci služebnosti vylučuje pozbytí vydržené služebnosti. Tento výjimečný případ, při němž nabytí služebnosti má platnost, byť i nebylo vtěleno, stává se u zjevných služebností pravidlem tím, že při nich každý nástupce o držbě následkem jich zjevnosti o existenci jejich vědomost má a míti musí. Ve všech případnostech, v nichž vědomost o faktickém výkonu služebnosti vylučovati má důvěru ve veřejné knihy, musí se věděti o skutečné existenci práva, t. j. nedostačí vědomost o jednom výkonu oprávnění, nýbrž nový nabyvatel musí míti úplné vědomí že vykonané oprávnění jakožto služebnost se vykonává.

Počet osobních služebností jest neznačný; čítáť jich o. o. z. pouze tři a to: právo požívání (ususfructus), právo užívání (usus) a právo bytu (habitatio). Z podstaty těchto služebností vyplývá, že připouštějí užívati jistá práva ve prospěch určité osoby, že jsou obmezeny doživotím oprávněného individua, že tudíž s ním pomíjejí.

5. Vedle těchto dvou druhů služebností — pozemkových a osobních — zná o. o. z. ještě třetí kategorii služebností a to t. zv. nepravdělné a zdánlivé služebnosti. Nepravdělnost, jakožto odchylku od zákonných pravidel lze způsobiti úmluvou smluvníkův, i záleží v tom, že služebnosti, které obyčejně bývají pozemkovými, neřídí se ve prospěch pozemku, nýbrž ve prospěch určité osoby. Tak možno právo káceti dříví, lámati kámen, kopati písek pouze jisté osobě povolití, čímž nesnadno jest rozeznati právo služebnosti od obligačních práv stejného obsahu. V takových případech bude se jednati o hlavní otázku, je-li právo vůbec služebností, není-li spíše poměrem obligačním. Otázka tato jest aktuální v těch případech, kde poskytuje se právo požívací nebo užívací za úplatu na dobu neurčitou a při tom vzhází většinou pochybnost, je-li to smlouva nájemní nebo kupní. Moment úplatnosti neodnímá nikterak právu vlastnosti služebnosti, poněvadž právním důvodem vzniku služebnosti jest též smlouva a to, jak jednostranná, tak i dvojstranná; ba ani tenkrát, je-li výkon práva závislým na plnění záplaty z ruky do ruky, nelze odníti služebnosti povahy právní. Arciť

nebude možná v těch případnostech, kde máme služebnost, výkon práva před poskytnutím úplaty odepřítí nebo zameziti, protože právě tím liší se právo služebnosti od práva obligačního stejného obsahu, že bez prostřednictví zavázaného propůjčují se oprávněnému přímá práva na věci. Tato okolnost jest asi jediným znakem, kterým lze právní povahu těchto práv zkoumati a rozhodnouti. Nemámeť všeobecných znaků rozlišovacích, ježto zde záleží na obsahu, smyslu smlouvy a obzvláště na úmyslu kontrahujících stran. Ne nepodstatné vodítko poskytuje nám tu i určení času. Uvádějí se na příklad některé právní nálezy. Tak v rozh. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 10032 prohlašuje se propůjčení práva k dobývání sádry až do vyčerpání pozemku nikoli za služebnost, nýbrž za jistý druh pachtovní smlouvy; podobně i přepustí-li se přístup na pozemek za roční činži (rozh. cit., sb. č. 2696); rovněž přepustí-li se právo bytu prodatelé jakožto ekvivalent zúročené kupní ceny (rozh. č. 6444); v rozh. č. 4488 prohlášeno jest postoupení práva k dobývání kamene na pozemku za úplatu dle váhy nikoli za služebnost, nýbrž za trh; naproti tomu pokládá rozh. č. 3134 přípověď, po všechny časy krám v domě trpěti a proň místnost za roční nájemné přenechati, za služebnost, ne za smlouvu nájemní. Z těchto příkladů jest vidno, že v této příčině nemůžeme všeobecně platných norem vytknouti, že spíše v každém zvláštním případě posouditi jest smlouvu dle speciálních známek.

Do této třetí kategorie patří též t. zv. zdánlivé služebnosti, jimiž vyrozumíváme taková oprávnění, která se povolují někomu na odvolání. Z pravidla jest služebnost nepominutelným nebo doživotím jisté osoby vázaným právem, což však nevádí, aby bylo i časem obmezeno. To vyplývá z § 527 o. o. z. a jest vzhledem ku všeobecnému pravidlu výjimkou. Druhou výjimku zná však zákon jenom potud, že připouští služebnosti obmezené na neurčitou dobu, při čemž nastane zrušení jejich tím, že je zavázaný odvolá. Tento případ rovná se výprose (precarium); avšak nezakládá-li ani výprosa dle § 974 o. o. z. pravé smlouvy, jest poskytnutí služebnosti do odvolání vždy jednostranným poskytnutím práva, jehož trvání jest dáno do svobodné vůle poskytujícího. Až do odvolání však existuje arci právo samo naproti zřizovateli. Od této případnosti jest rozeznávati jinou, kde výkon práva dovoluje se od případu k případu.

III. Podstata a všeobecná pravidla.

1. Podstata služebnosti záleží v tom, že vlastník služebné věci jest zavázán, aby něco na ní snášel nebo něčeho se zdržel. K pozitivnímu konání vlastník služebné věci nikdy povinen není, a jest právním následkem toho, že náklad na zachování a opravu věci v takovém stavu, aby služebnost bylo lze vykonávati, má nésti oprávněný. Vlastník věci za předmět služebný určené přispívá k tomuto nákladu jen tenkrát a jen potud, pokud věci této spoluužívá a jen v poměru svého užívání. To není v odporu se zásadou hořejší, ježto tato vlastníková povinnost vyplývá z pojmu vlastnického práva. Této povinnosti může se vlastník sprostiti jen tím, že věci postoupí oprávněnému nebo že ji z držení svého pustí; při tom stojí za vzešlé náklady. Samo sebou se tedy rozumí, že vlastník má nárok na oprávněného a tento na vlastníka, když ten neb onen uhradil veškeren náklad ze svého.

2. Služebnost jsouc obmezením vlastnického práva, nemá býti jako taková rozšiřována na újmu vlastníkovu. Smlouva resp. nařízení jest roz-

hodno pro obsah výkonu služebnosti. V pochybnosti jest tedy užití vykládacích pravidel pro smlouvy platících, pročez nutno, ježto služebnosti zřizují se ponejvíce jednostrannými smlouvami, v pochybnosti za to míti, že zavázaný chtěl spíše menší, než větší břímě na se vložiti (§ 915 o. o. z.). S tím úplně shoduje se zásada, že služebnosti nemají býti rozšiřovány, nýbrž spíše obmezovány, pokud to připouští povaha jejich a účel, za jakým byly zřízeny. O rozšiřování služebnosti nelze mluvit v těch případech, kde služebnost po zákonu různá oprávnění kumuluje, tak na př. právo ku stezce, průhonu, právo vážiti vodu, kde oprávněný vykonává právo ku stezce, netoliko chodě po ní, nýbrž dává se po ní nositi nebo nechává je jiné lidi k sobě přicházeti, právo k průhonu nejenom honě dobytek, nýbrž i jezdě s trakařem.

3. Právo služebnosti jest vázáno na panující osobu nebo věc tou měrou, že nelze je na jinou osobu nebo věc převésti; rovněž nelze břímě služebnosti od věci služebné oddělit. Tato nepřevoditelnost vyplývá u pozemkových služebností z nutného vzájemného vztahu dvou pozemků, t. j. ze sousedství. Zásada tato platí jak o polních tak i osobních služebnostech, ačkoli při jedné z těchto, totiž při právu poživacím, lze jednotlivé dávky plodů, tudíž výkon práva postoupiti; to je však výjimečným případem, jenž o ostatních služebnostech neplatí. Tak jest tomu i při právu užívání a bydlení, protože v obou případech oprávnění jest vázáno osobou oprávněného. Z toho důvodu musí se služebnost i v konkursu neb exekuci zachovati, přecházejíc takto na nabyvatele služebné věci. Z toho máme jedinou výjimku tenkrát, činí-li služebnost předcházejícím pohledávkám újmu, tím totiž, že jí zmenšuje se hodnota služebné věci na škodu pohledávek již stávajících a to způsobem takovým, že činí pohledávky pochybnými. V takových případech nastoupí na místo této služebnosti ve prospěch oprávněného právo k náhradě v pořadí služebnosti (§ 32 konk. ř.), takže se služebnost vymaže. Mimořádně budiž podotknuto, že takováto pohledávka náhradní jest nanejvýše pochybná; neboť stanou-li se předchozí pohledávky následkem zmenšené hodnoty nedobytnými, bude tomu tak i s pohledávkou náhradní vypadající na služebnost. Tento případ může však pravidelně jen tehdy nastati, když obsah vlastnického práva služebností úplně nebo z větší části se vyčerpává.

Služebnost jest nedílna i nelze jí ani zvětšením ani zmenšením ani rozdělením pozemku, jak panujícího, tak i služebného změnit neb dělit. U služebností, kde objem vykonávaného práva jest v jistém poměru k velikosti služebného statku, jako u práva pastvy, u služebnosti vážiti vodu, musí arci nastati zmenšením služebného statku obmezení výkonu služebnosti, ježto zde vzniká ať přechodná ať trvalá zkáza služebného statku a nelze tudíž zde mluvit o libovolné změně, nýbrž nanejvýš o částečném zastavení služebnosti po smyslu § 525 o. o. z. Právo samo v takových případech zůstává nezměněno, takže možno v dřívějším objemu je vykonávati, jakmile pozemek služebný v předešlý objem se uvede. Zmenšením rozumíme tu přirozené umenšení plochy pozemkové neb umenšení dle obsahu užitků, na rozdíl od rozdělení služebného statku na několik dílců. Při tom dva momenty jest uvážiti. Služebný pozemek jest částí celého statku, s nímž tvoří jediné knihovní těleso, čehož následek jest, že služebnost formálně vázne na celém statku jakožto na jediném tělese knihovním, avšak ve skutečnosti pouze na určitém pozemku. Tohoto

zdánlivého odporu ve skutečnosti není; neboť zásada právní platná pro zástavní práva, že toto může být zapsáno na celém knihovním tělese nebo na ideálním dílu jeho, tu neplatí, spíše tu má platnost věta, že služebnost na těch pozemcích zapsána bývá, na nichž fakticky vázne. Následek toho jest, že není tu žádného dělení, leč rozdělí-li se skutečně služebný pozemek. V tom případě přejde služebnost na všechny jednotlivé díly, trvající po způsobu solidárního dluhu na něholika objektech, při čemž oprávněná osoba nemohouc svého práva rozšířiti ani zvětšiti, má svobodnou volbu, chce-li své právo služebnosti vykonávati na některém předmětu z nich úplně, pokud dělení obsahu jest možné, aneb na všech poměrně. Rozdělí-li se naproti tomu panující statek, nemá to za následek rozmnožení služebností, nýbrž může služebnost jeden díl úplně aneb, lze-li děliti obsah její, každý z několika dílů poměrně vykonávati, aniž však právo o sobě se rozdělí. Následkem nepostupitelnosti práva vyloučena jest exekuce na práva služebností. Výjimku činí jen ony služebnosti, které jako práva užívací nebo požívací dovolují vykonávání osobami třetími, kde se tedy exekuce připouští na jednotlivé dávky plodův správou vnucenou (sekvestrací).

4. Pozemek může několika osobám zároveň služebným býti, není-li to na ujmu starších práv. Tato právní zásada urovnává kollise mezi několika služebnostmi vázajícími na jedné věci. O kollisi může se, jak samo sebou ze rozumu, jen tehdy mluvit, sejdou-li se služebnosti stejného druhu; jsou-li totiž služebnosti nestejnorodými, dojde s těží ke kollisi, jelikož sotva se přihodí pak, že by jedna druhou vylučovala. Naproti tomu jest snadno možna kollise při užívacích právech stejného druhu, jako na př. při právu vodovodu, právu vážit vodu nebo pásti dobytek. Ve všech těchto případech platí zásada, že nově zřízená služebnost nemá býti na ujmu starších práv. Toť věta samozřejmá, ježto existující služebnosti nesmějí býti obmezovány. »Staršími právy«, kterým nesmí se státi žádná ujma, nelze rozuměti však práva zástavní, při nichž nemůžeme o nějaké kollisi ani mluvit. Přírke-li se podle § 32 konk. ř. v případě konkursu neb exekuce místo služebnosti nárok na náhradu, jest to vysvětliti nikoli z této právní zásady, nýbrž z oportunního ustanovení, jež snad jest utvořeno analogicky z tohoto právního principu.

IV. Nabytí služebností.

Co platí o nabývání vlastnictví a věcných práv, totéž má platnost i ve příčině nabývání služebností. I třeba tudíž k nabytí služebnosti titulu a nabyvacího aktu. Titul sám o sobě poskytuje pouze nárok na výkon práva, záležeje ve smlouvě, buď jednostranné, buď dvoustranné, kamž náleží též výhrada služebnosti při postoupení vlastnictví, v posledním pořádku, ve výroku dílčím a ve vydržení. Vedle toho uvádí se mezi tituly také zákon, pokud jest obmezeno vlastnictví zvláštními předpisy ve prospěch druhého statku. O tomto titulu nezmiňuje se však § 480 o. o. z., snad proto, že se činí o těchto služebnostech jakožto zákonných omezeních práva vlastnického zmínka při právu vlastnickém (§ 364 o. o. z.). Tato zákonná omezení, obyčejně zákonnými služebnostmi zvaná, mají v životě právním význam ne nepatrný, což dosvědčuje již jejich nemalý počet. Tak máme množství omezení, která jsou uložena vlastníkově domu ku prospěchu sousední budovy; omezení pobřežních pozemků vedle §§ 8, 9 zák. ze dne 30. května 1869 č. 93 ř. z. ve

prospěch osob oprávněných rybolov provozovati aneb vody užívati; omezení pozemkového vlastnictví za účelem dopravování lesních plodin (§ 24 les. z.) nebo za účelem plavení dříví (§ 26 tamtéž); rovněž omezení nařízená horním zákonem, zvláště i postoupení pozemku nebo vody dovolené §§ 98, 99, 105, ačkoli bylo by správnější mluvit v těchto případnostech o vyvlastnění. Nabývací akt služebnosti záleží podle § 313 o. o. z. v tom, že povolí se vykonávati právo nebo že se opomine vykonávati oprávnění, jež vlastníkově jinak přísluší, podle toho, je-li to právo pozitivním nebo negativním. V této příčině rozhodují všeobecné normy o nabytí držby a vlastnictví. Zbývá jen objasniti otázku, v jakém poměru jsou všeobecné zásady právní o nabytí práv k principu § 481 o. o. z., podle něhož věcného práva k věcem nemovitým, které zapsány jsou v knihách veřejných, jinak nabytí nelze, leč zapsáním práva do knih. Z toho by vyplýval důsledek, že bez zápisu do knih žádné služebnosti po právu není. Tomuto důsledku přiči se naprosto ta skutečnost, že právo služebnosti, aniž by bylo zapsáno do knih, nejenom v případě vydržení, nýbrž i ve všech případech jinakého nabytí, se uznává a chrání. Důkazem toho jest znění § 1498 o. o. z., dle něhož ten, kdo věci nebo práva vydržením nabude, může proti vlastníkově posavačnmu u soudu o přiřknutí vlastnictví žádati a může si dáti právo přiřknuté do knih veřejných vložiti, náleží-li do nich, takže tedy existence vydrženého práva staví se naproti faktu vložení do knih a to tím způsobem, že mimoknihovní právo jako právo se uznává a existuje. Při služebnostech smlouvou zřízených odpadá z pravidla potřeba uznati je. Nechceme-li pevná fakta, jichžto bytí nemůže a nesmí žádný zákon popřítí, přímo v odpor bráti, musíme uznati a tak vysvětliti trvání neknihovního práva. Věcného práva služebnosti nabýváme na základě titulu obyčejnými způsoby nabývacími. Pak běží však jenom o poměr, ve kterém jest tato věta k zásadě § 481 výše naznačené. Souvislost obou těchto vět může býti dvojí: jsou buďsi souřadnými nebo jest jedna druhé podřaděna. Jsou-li vedle sebe koordinovány, musilo by právo míti dvojí kvalitu, jsouc i knihovním i mimoknihovním právem služebnosti, kteráž vedle sebe existují. Tento právní názor nelze schváliti, protože odporuje zákonům logického myšlení: rozkládati totiž jediné právo formálně ve dvě různá práva a o každém z obou jednati jako o právu zvláštním. Nutno tudíž vykládati tu souvislost ve smyslu subordinace, že buďto právo ve svém stavu mimoknihovním jest podstatným a zápis do knih vedlejším momentem nebo naopak. V tomto směru rozhodují fakta skutečného života právního a jest faktem, že právo služebnosti ve svém mimoknihovním stavu jakožto právo trvá a jak possessorně tak i petitorně zákonem jest chráněno. O tom byl podán důkaz výše z ustanovení § 1498 o. o. z. Z toho následuje toto: Práva služebnosti nabýváme mimoknihovním způsobem a to na základě dovolení neb opomenutí; služebnost existuje jako právo jen i vůči vlastníkově, t. j. nemá prozatím věcné síly vůči kontrahentovi; absolutního účinku, t. j. účinku naproti cizím osobám, nabude teprve knihovním zápisem, při čemž dlužno podotknouti, že vědomost o existenci mimoknihovního práva nahrazuje vtělení do knih vůči osobě vědomost o něm mající. Konečný výsledek jest tedy tento: právo služebnosti trvajícím jakožto neknihovním jest pravým věcným právem s relativním účinkem; je-li zapsáno do knih, jest věcným právem s absolutním účinkem. Praxe soudní stojí skutečně na tomto stanovisku, o čemž svědčí skutečnost, že služebnost mimoknihovně exi-

stující uznává se jakožto právo naproti novému nabyvateli služebného statku nehledě k tomu, že není do knih zapsána, pokud jen nabyvatel o trvání mimoknihovně vykonávané služebnosti věděl aneb také jenom — tak daleko jdeme důsledně — při náležitě bedlivosti vědět mohl (rozh. nejv. s., sb. »Gl. U.« č. 9094, 8573, 7957, 5982, 5019, 4164, 4134, 3908).

V. Zánik služebností.

Zásada právě vyslovená platí také o zániku služebností, jenž nenastane teprve knihovním výmazem, nýbrž až tím, když vzejde důvod zániku. Jinak zanikají služebnosti na základě týchže důvodů zániku jako jiná věcná práva. Takovými důvody zaniknutí jsou: zřeknutí se (§ 1444 o. o. z.), sloučení práva i závazku (konfuse, § 1445 o. o. z.), zmaření věci (§ 1447 o. o. z.), smrt oprávněného (§ 1448 o. o. z.), projití času, promlčení (§ 1478 násl. o. o. z.). V té příčině neplatí o služebnostech nic zvláštního. Jen toto dlužno poznamenati: Není-li záhuba statku služebného nebo panujícího trvalá čili úplná, což obzvláště u budov možno jest, nabude služebnost opět předešlé své moci, jakmile statek v bývalý stav se uvede, ačli v mezidobí nenastalo promlčení služebnosti. V této případnosti není to vlastně žádný zánik, nýbrž pouze zastavení služebnosti. Totéž platí i sejde-li se vlastnictví věci služebné s vlastnictvím věci panující v ruce téže osoby, jelikož služebnost potud, pokud arci není v knihách vymazána, po scizení jedné z těchto věcí opět oživne. I shoduje se tato věta s právní zásadou § 1445 o. o. z., jež má platnost o věcných právech vůbec. Zvláštním důvodem zaniknutí jest již zmíněný zánik vedle § 32 konk. ř. ve případu konkursu nebo exekuce. Při scelování (komassaci) zaniknou služebnosti pozemkové podle zák. ze dne 7. června 1883 č. 92 ř. z. bez nároku na náhradu, jestliže jich následkem scelení není třeba pozemku panujícímu. I když není nikterak sporno, že služebnost podle svého účelu slouží prospěchu sousedního pozemku, nelze přece říci, že s tímto účelem trvá i zaniká, t. j. tak dlouho existuje, pokud jest jí potřebí. Pojem potřeby není objektivně pevný a nelze jej objektivně stanoviti, jsa spíše jen subjektivním. Právní názor někdy hájený, že služebnost zaniká ipso facto, stane-li se nepotřebnou, nelze námi sdíleti. Zastavení, které může přivoditi zaniknutí, nastane sice, ale toť vše. Zřídí-li si však oprávněný ku stezce k svému roli jinou stezku, jest nepochybně, že služebnosti posavad mu příslušející nebude potřebovati, nicméně však tím toliko služebnost nezanikne, pokud k tomu se nepřidruží vzdání se nebo promlčení. Svrchu uvedené ustanovení komasačního zákona jest tudíž předpisem výjimečným a úplně účelným.

Služebnosti horní záležejí v tom, že je podnikatel hor povinen za přiměřenou záplatu něco ve prospěch sousedního podnikatele hor snášeti, pokud tím jeho vlastní hory netrpí neb nejsou ohroženy (§ 191 hor. 7.).

I. Podstata a význam služebností horních. Služebnosti horní spočívají v zásadě povšechně uznané, že dle práva horního dlužno zřetel vzíti vedle prospěchů jednotlivce i k zájmu veřejnému. Podnikatelé hor jsou zavázáni ku vzájemné pomoci a sice nejen pro případ nouze, nýbrž i ve všech těch případech, v nichž má býti rozvoj hornictví podporován nebo provozování jeho usnadněno. Již staré řády horní a zvyklosti horní XVI. století, tak zvláště horní řád Jáchymovský, uznaly tento závazek podnikatele hor naproti sousednímu majiteli hor. Platí tudíž v právu horním již ode dávna povšechná zásada, že díla mohou, pokud tím držiteli není bráněno v provozování hor a provozování jiného díla je tím usnadněno